

BEN AFFLECK: AZ ÉJSZAKA TÖRVÉNYEI

A sztárok bűnei

VARRÓ ATTILA

AFFLECK FILMJE FEJLŐDÉSTÖRTÉNET A GENGSZTERFILM BUKÁSTÖRTÉNETE MELLETT.

Nem különösebben meglepő, hogy a délceg amerikai filmcsillagok rendezői debütálásukhoz előszeretettel választanak individualista westernhősöket (Wayne, Brando, Eastwood), miközben igen kevesen – főként a kicsik és köpcösök – próbálkoznak a bűnszánerek sötét antihőseivel (*A vadász éjszakája*, *Dobjunk ki anyut a vonatból*) – sokkal érdekesebb, hogy jóformán senki nem nyúl gengszterfilmhez. Hiába a sorozatlövő gépfegyverek, elegáns öltönyök imázs-erősítő külsőségei, valahogy mintha nem szívesen csillogtatnák vélt vagy valós rendezői érdemeiket olyan főhősök alakjában, akik szinte bármire képesek a pénzért és hatalomért, pusztá profizmussal és elszántsággal egy szigorúan kontrollált vadkapitalista világ haszonélvezőivé válva. E tekintetben

Ben Affleck eddigi rendezői pályafutása többszörösen is kivételesnek mondható (lásd még: Delon): négy filmjéből három nem csupán kegyetlen alvilági közegben játszódó bűndráma, de főhősei a bűn és törvény homályzónájában járnak, legyen szó alvilági stiklikbe keveredő magándetektívről (*Hideg nyomon*) vagy saját erkölcsi kódjukkal társaik és üldözőik fölé emelkedő gengszterekről (*Tolvajok városa*). Affleck vonzalma az alvilághoz és antihősökhöz ráadásul szorosan kötődik bostoni szűkebb hazájához, annak sajátos bűnözőkö-

zegéhez, valamint a róluk mesélő regényírókhoz (Dennis Lehane és Chuck Hogan): ám az alapregények érzelmi krízisekkel mélyített, aprólékos krónikái a bostoni maffiavilág kegyetlen működéséről Affleck számára elsősorban nem önreflektív stúdiómetaforák, inkább a szülői bűnök és az áldozatgyermek ambivalens kapcsolatának drámái egyfajta bűnszánerek nagytörlencse alá helyezve.

Amennyiben Affleck Bostonjában minden szülő valamiképpen bűnöző és minden fiú valamiképpen áldozat (még bűnözőként is), az idei Lehane-adaptáció kosztümös gengszterfilmje, amely egy kisstílű rablóbanda ifjú vezetőjének felemelkedését és bukását meséli el a charlestown-i sikátoroktól a floridai szeszcsempész-királyságig, minden eddigi főhősnél komplexebb feladat elé állítja (át)író-rendezőstárját. Joe Coughlin története az alapregényben nem annyira gengszter-karriersztori, inkább megkésett *coming-of-age* dráma, amelynek fejlődésútja az öntörvényű, felelőtlen (sőt romantikusan naiv) rablófiútól a nagyfőnök-apáig vezet három nőfigurán keresztül: a menekülő szerelmes noirokból szalajtott rebellis Emma kamaszkori „nagy szerelmétől” a kubai idealista, Graciela feleség- és anyaszerepre teremtett élettársán át a megrontott ártatlanságú csodagyerekből vallási fanatikus prédikátorrá vált Lorettaig, akiből egyszerre lesz legyőzhetetlen antagonistá és jelképes leányutód. Lehane erre a három erős, független és csodásan megírt nőalakra építi Joe élettörténetét, aki számára Emma az „örök *outlaw*” illúziójának múltbéli csábítását jelenti, Graciela a társadalomba beilleszkedő tisztességes házasegyszerű alternatív jelenét kínálja,

Loretta pedig azt a jövőbeli bűnözőapát vetíti elé, akinek saját gyermeke is ellenségévé és áldozatává válik. Affleck ezt a modellt követi, hogy viszsztatérő szerzői hősét, az apa-fiú határvonal pengeélén táncoló bűnfigurát szintézisben is megmutassa a *Hideg nyomon* morális döntéshozatalába belebukó detektívfiúja (öccse, Casey megformálásában) és a *Tolvajok városa* apaárnyékból szabadulni képtelen bankrablója (saját alakításában) tézis/antitézis párosa után – ezt az izgalmas kihívást azonban teljesen agyonnyomja a felvállalt feladat mérete.

Az *éjszaka törvénye* vaskos alapregénye két érdemmel emelkedik műfajtársai fölé: Lehane precíz tárgyismerete a 20-as évek alvilágáról elképesztő hitelességgel és sokatmondó epizódokkal ruházta fel az ezerszer felmondott bukástörténetet, egész életművén végigvonuló fogékonysága a bűnvilág peremére szorult nőalakok iránt pedig képes egyenrangúvá tenni a drámái konfliktusokat a bűnügyekkel. Affleck az első erényt nem csupán a szűk filmes terjedelem miatt áldozta be (lásd a remek börtönfejezet vagy a yacht-finálé teljes hiányát), de elhullott pár dolog a piaci kockázatkerülés folytán (ahogy a *Tolvajok városában* a multiplex-kirablás, itt az amerikai hadihajó elsüllyesztése maradt ki) és a bandaháborúk komplexitása és brutalitása is elveszett a történetből. A legnagyobb bűn azonban, amit a sztárrendező (immár harmadik adaptációjában) elkövet, a női figurák passzívabbá és laposabbá tétele – filmje így saját főhős-képmásának finomításán túl teljesen érzéketlen marad az alapsztori valódi drámái, az emberi kapcsolatokban megjelenő bűnök iránt. A végeredmény egy közepesen látványos *one-man-show*, ahol a színész nagyhatalmú gengszteralakja maga alá temeti az író és rendező rebelleit, akik egyéni törvényeikkel némi pluszárnyalatot adhattak volna ennek az éjben élő zsánervilágnak.

AZ ÉJSZAKA TÖRVÉNYEI (Live by Night) – amerikai, 2016. Rendezte: **Ben Affleck**. Írta: **Dennis Lehane** regényéből **Ben Affleck**. Kép: **Robert Richardson**. Zene: **Harry Gregson-Williams**. Szereplők: **Ben Affleck** (Joe), **Sienna Miller** (Emma), **Zoe Saldana** (Graciela), **Chris Messina** (Dion), **Elle Fanning** (Loretta). Gyártó: **Warner Bros. / Appian Way**. Forgalmazó: **InterCom**. Szinkronizált: 128 perc.

„Maga alá temeti az író és rendező rebelleit”
(Ben Affleck és Sienna Miller)

